

Przemysław E. Gębał
Uniwersytet Warszawski

W stronę podstaw dydaktyki języka polskiego jako obcego. Próba bilansu polonistycznej myśli glottodydaktycznej

Wobec coraz większego zainteresowania cudzoziemców nauką języka polskiego, glottodydaktycy-poloniści podjęli się tworzenia filarów uniwersyteckiego kształcenia nauczycieli języka polskiego jako obcego, co zaowocowało pojawieniem się różnych form polonistycznych studiów glottodydaktycznych. Obok tak zwanych ścieżek, realizowanych fakultatywnie w trakcie studiów polonistycznych, uruchomiono samodzielne specjalizacje w ramach studiów podyplomowych i studiów drugiego stopnia. W tej sytuacji publikacja materiałów prezentujących zagadnienia metodyczne dla przyszłych nauczycieli języka polskiego stawała się koniecznością. Ich brak odczuwali wszyscy zainteresowani nauczaniem polszczyzny cudzoziemców. Z takiego też założenia musieli wyjść autorzy tomów wydawanych w serii „Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego” przez krakowskie wydawnictwo Universitas.

Zakładając, iż zamieszczone w opisywanej serii rozwiązania dydaktyczno-metodyczne odzwierciedlają stan współczesnej polonistycznej wiedzy dydaktycznej, dokonamy na ich podstawie próby bilansu polonistycznej myśli glottodydaktycznej. W pierwszej części referatu zaprezentujemy całą serię, by następnie, wykorzystując dodatkowe kryteria, przejęte od specjalistów od nauczania tak zwanych języków światowych, wskazać obszary glottodydaktyki, które wśród polonistów-glottodydaktyków nie cieszyły się zainteresowaniem i wciąż jeszcze wymagają szczegółowych badań i opisu. Są to zagadnienia, których przeszczepienie na grunt nauczania polszczyzny w znaczny sposób wpłynie na dalszy rozwój dydaktyki języka polskiego jako obcego.

Do tej pory w serii „Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego” ukazały się cztery tomy poświęcone teorii i praktyce nauczania polszczyzny. Pierwszym z nich była, wydana w 2004 roku, *Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego* pod redakcją W.T. Miodunki. Celem tej publikacji było dokonanie bilansu dyskusji z lat 1992–2003 na temat miejsca i roli kultury oraz stworzenie pierwszych propozycji programowych integrujących ją z praktyczną nauką języka. Jak czytamy we wstępie, prezentowane w tomie prace:

odwołują się do pomocy dydaktycznych, uwzględniających elementy kultury w nauczaniu języka polskiego jako obcego, biorą pod uwagę przeprowadzone później badania P. Garncarka, G. Zarzyckiej, J. Rokickiego, A. Burzyńskiej i S. Schmidt, przyjmują wreszcie jako punkt odniesienia programy realioznawcze w nauczaniu języka niemieckiego jako obcego oraz standardy euro-

pejskie zaproponowane w tym zakresie przez *Europejski system opisu kształcenia językowego* (W. Miodunka, 2004: 8).

Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego składa się z czterech części. Pierwsza z nich, z podtytułem „Jak było?”, zawiera rozważania W.T. Miodunki na marginesie opublikowanej w 2002 roku monografii *Jakże rad bym się nauczył polskiej mowy...* A. Burzyńskiej (2004), przygotowany przez M. Jelonkiewicza przegląd wybranych materiałów dydaktycznych prezentujących wiedzę o Polsce oraz spostrzeżenia U. Dobesz na temat testowania tej wiedzy.

W rozpoczynającym pierwszą część tomu artykule *Czy kultura była traktowana po macoszemu w nauczaniu języka polskiego jako obcego?* W.T. Miodunka twierdząco odpowiada na pytanie zawarte w tytule, gdyż w tradycji nauczania języka polskiego jako obcego nie pojawił się i nie był realizowany postulat ścisłego powiązania tego nauczania z nauczaniem realioznawstwa polskiego (W.T. Miodunka, 2004: 29).

Jednym z celów opublikowanego tomu była zmiana istniejącego stanu rzeczy i podjęcie dyskusji na temat unowocześnienia sposobu nauczania kultury i realiów polskich. Aby ułatwić tę dyskusję, druga część tomu, z podtytułem „Jak być mogło?”, zawiera artykuł prezentujący niemiecką *Landeskunde*, opracowany przez P. Gębała. Trzecia część publikacji to propozycja trzech programów kulturo- i realioznawczych. Są to: *Kompetencja socjokulturowa w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Zarys programu nauczania* autorstwa W.T. Miodunki, *Inwentarz tematyczny i funkcjonalno-pojęciowy do nauczania języka polskiego jako obcego w aspekcie kulturowym* A.B. Burzyńskiej i U. Dobesz oraz *Program nauczania cudzoziemców realiów polskich* P. Gębała.

W ostatniej części publikacji, zatytułowanej „Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Jak będzie?”, redaktor tomu stara się rozpropagować *Mały leksykon kultury polskiej dla cudzoziemców* G. Zarzyckiej i M. Jelonkiewicza.

Publikacja pierwszego z tomów omawianej przez nas serii podjęła burzliwą, trwającą do dziś dyskusję na temat miejsca i roli kultury oraz realiów w nauczaniu polszczyzny. Zaowocowała opracowaniem licznych publikacji i pomocy dydaktycznych¹, uwzględniających nowe założenia i postulaty. Zainteresowanie nią musiało zachęcić do opracowania kolejnych tomów w ramach serii.

Rok później ukazały się dwa kolejne tomy: *Przewodnik po egzaminach certyfikacyjnych* (2005) pod redakcją A. Seretny i E. Lipińskiej oraz *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego* autorstwa A. Seretny i E. Lipińskiej (2005). Ciesząc się coraz większą popularnością w kręgach cudzoziemców i nauczycieli języka polskiego certyfikacja znajomości naszego języka stała się treścią pierwszej z publikacji. Autorki tomu omówiły w nim sam system oraz zaprezentowały poszczególne części egzami-

¹ Należą do nich między innymi: podręcznik *Spacery po Wrocławiu* U. Dobesz, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2004; nowe dwutomowe wydanie podręcznika *Cześć, jak się masz?* W.T. Miodunki, Universitas, Kraków 2005 i 2006; rozprawa doktorska P.E. Gębała zatytułowana *Realioznawstwo w podręcznikach do nauczania języków niemieckiego i polskiego jako obcych. Analiza porównawcza programów i pomocy dydaktycznych*, Kraków 2005; praca *Przestrzeń kulturowa w nauczaniu języka polskiego jako obcego* P. Garncarka, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006; rozdział „Realia i kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego” autorstwa P.E. Gębała zamieszczony w tomie *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, red. E. Lipińska i A. Seretny, Universitas, Kraków 2006, oraz wiele innych materiałów i pomocy dydaktycznych.

nu, zamieszczając przykładowe zadania testowe. Nadrzędnym celem publikacji była promocja wprowadzanej w życie certyfikacji, jej adresatami zaś potencjalni zdający egzamin i przygotowujący ich nauczyciele.

Dokonując prezentacji publikacji dla nauczycieli języka polskiego jako obcego, warto wspomnieć o wcześniej wydawanych w różnych ośrodkach akademickich materiałach, do których odwołuje się we wstępie do *ABC...* W.T. Miodunka, redaktor serii metodycznej Universitasu (W.T. Miodunka, 2005: 11). W roku 1980 ukazały się dwa tomy: wydany przez PWN zbiór artykułów z lat 60. i 70. minionego stulecia, zatytułowany *Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego* pod redakcją J. Lewandowskiego oraz opublikowany w UMCS *Poradnik metodyczny dla nauczycieli polonijnych* pod redakcją K. Krakowiak i J. Mandziuka. Dwanaście lat później, w 1992 roku, pojawiły się dwie kolejne publikacje: warszawskie *Vademecum lektora języka polskiego* pod redakcją B. Bartnickiej, L. Kacprzak i E. Rohozińskiej oraz wydany staraniem Uniwersytetu Jagiellońskiego *Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny*. Pozycje te były próbą wypełnienia luki, którą był brak publikacji oferującej całościowe, pedeutologiczne spojrzenie na zagadnienia metodyki nauczania języka polskiego jako obcego. Wszystkie wymienione tomy, w tym również *Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego* pod redakcją J. Lewandowskiego, koncentrowały się na wybranych zagadnieniach glottodydaktycznych. Poza tomem krakowskim z 1992 roku, prezentującym między innymi propozycje programowe powstałe na gruncie przeprowadzonych wcześniej badań, wszystkie publikacje reprezentowały generację poradników metodycznych opartych na podstawach zdroworozsądkowych. Autorzy artykułów zamieszczanych w opisywanych tomach dzielili się z czytelnikami swoimi doświadczeniami lektorskimi, uznając, iż wypracowane przez nich techniki pracy mogą się stać modelem wykorzystywanym w kształceniu przyszłych lektorów języka polskiego jako obcego.

Szybki rozwój glottodydaktyki sprawił, iż większość tych publikacji znacznie odstaje od dzisiejszych standardów nauczania języków obcych. Nie spełniają one również wzrastających oczekiwań nowych generacji lektorów języka polskiego jako obcego, których kształcenie nie odbywa się już na podstawie tak zwanego racjonalnego empiryzmu, lecz odwołuje się do naukowych podstaw glottodydaktyki.

Opracowywana przez ośrodek krakowski seria *Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego* jest cenną próbą wyjścia naprzeciw tym oczekiwaniom. Ważnym z naszej perspektywy tomem, wydanym w ramach opisywanej serii, jest wspomniane już, wydane w 2005 roku, *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego* A. Seretny i E. Lipińskiej, które, zdaniem piszącego te słowa, jest pierwszą udaną próbą kompleksowej prezentacji zagadnień metodycznych.

Opracowany przez A. Seretny i E. Lipińską tom składa się z czterech części, wstępu autorstwa redaktora całej serii metodycznej, wstępu opracowanego przez autorki, wprowadzenia oraz bibliografii.

Pierwszą część książki poświęcono nauczaniu części systemu językowego polszczyzny. Składają się na nią cztery rozdziały opisujące kolejno: nauczanie wymowy i intonacji, nauczanie pisowni, nauczanie słownictwa oraz nauczanie gramatyki. Każdy z rozdziałów jest zbudowany z kilku podrozdziałów, w których, w formie krótkich wykładów, omówiono szczegółowo wybrane zagadnienia. Dla przykładu, w rozdziale poświęconym

nauczaniu słownictwa użytkownicy publikacji znajdą między innymi szczegółowy opis kompetencji leksykalnej, omówienie technik nauczania słownictwa, opis relacji słownictwo a sprawności językowe oraz prezentację słowników jedno- i dwujęzycznych.

Druga część tomu prezentuje nauczanie i rozwijanie sprawności językowych i składa się, podobnie jak część pierwsza, z czterech rozdziałów poświęconych poszczególnym sprawnościom językowym: rozumieniu ze słuchu, mówieniu, nauczaniu czytania i pisanu.

Trzecią część *ABC...* poświęcono kontroli wyników w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Pierwszy rozdział omawia rodzaje testów językowych, zwracając uwagę na kryteria ich poprawności, drugi zaś ukazuje praktyczną stronę ewaluacji na przykładzie języka polskiego jako obcego. Podobnie jak w poprzednich częściach, autorki rozpoczynają każdy z rozdziałów od teoretycznej prezentacji danego zagadnienia, by w dalszej części pokazać jego realizację w praktyce.

Ostatnią, czwartą część tomu stanowi aneks składający się z dwóch części. Pierwsza z nich prezentuje system certyfikacji znajomości języka polskiego jako obcego, druga zawiera listę podręczników i pomocy dydaktycznych do nauki polszczyzny, na której zamieszczono, poza podręcznikami, pomoce do nauczania poszczególnych części systemu języka i sprawności, zbiory testów oraz słowniki ogólne i specjalistyczne. Całość publikacji zamyka szczegółowa bibliografia obejmująca 220 pozycji polskich i obcojęzycznych.

Z powyższej prezentacji wyraźnie wynika, iż w *ABC...* zaprezentowano najważniejsze zagadnienia metodyczne. We wstępie autorki tomu wspominają o najpopularniejszej w ostatnich latach polskiej publikacji glottodydaktycznej – *Metodyce nauczania języków obcych* H. Komorowskiej (2002), przypisując jej rolę swoistego modelu, który nadał ostateczny kształt ich książce. Porównując zawartość obydwu materiałów, zauważymy, iż większość obecnych u Komorowskiej tematów stała się również przedmiotem opisu autorek *ABC...* Te kwestie, których nie znajdziemy w książce A. Seretny i E. Lipińskiej, zostały omówione w stanowiącej jej kontynuację, wydanej ostatnio publikacji *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego* (2006). Do owych zagadnień należą między innymi: planowanie kursu językowego, wybór metody nauczania oraz wprowadzenie do autonomii ucznia w procesie uczenia się. Analiza porównawcza treści zamieszczonych w *ABC...* i zawartości *Deutsch als Fremdsprache. Eine Didaktik*, jednej z najpopularniejszych niemieckich publikacji glottodydaktycznych, autorstwa G. Storcha z 1999 roku, ukazuje, iż w polskim tomie brak psycholingwistycznych aspektów przyswajania i nauki języka obcego oraz problematyki nauczania realiów i kultury (w tomie niemieckim: *Gedächtnispsychologische und psycholinguistische Aspekte des Fremdsprachenlernens; Landeskunde*). Stały się one jednak treścią prac zamieszczonych w tomie *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego* (2006). Autorki zatem nie zrezygnowały z tych ważnych tematów, tylko umieściły je w kolejnej publikacji. Odnosząc tom A. Seretny i E. Lipińskiej do wznowionej i uzupełnionej w 2005 roku *Introduction à la didactique du français langue étrangère* W. Wilczyńskiej, zauważymy, iż poza próbą definicji samej dyscypliny (w wypadku języka francuskiego *didactique des langues*) większość tematów jest obecna w *ABC...* Sama próba umiejscowienia dyscypliny zajmującej się nauczaniem języka polskiego jako obcego na tle europejskich systemów glottodydaktycznych stała się natomiast przedmiotem dociekań W.T. Miodunki w artykule otwierającym tom *Z zagadnień dydaktyki...*

Poddając ocenie merytoryczną stronę publikacji, chcemy zwrócić uwagę na wymienne używanie terminów „ćwiczenie” i „zadanie”, co w dobie rozwijającego się ujęcia zadaniowego w nauczaniu języków obcych może budzić wiele wątpliwości. Piszący te słowa reprezentuje, podobnie jak większość niemieckich glottodydaktyków, stanowisko, iż implikują one nieco inny sposób realizacji dydaktycznej i nie powinny być traktowane jako synonimy. Ćwiczenie rozwiązuje się zwykle w sposób mechaniczny, zadanie zaś wymaga od studenta inicjatywy i pewnej dozy kreatywności. W celu doskonalenia umiejętności gramatycznych, na przykład w trakcie przedkomunikacyjnej fazy lekcji języka obcego, wykonujemy najczęściej ćwiczenia. W wypadku podejmowania konkretnych działań językowych mamy już do czynienia z zadaniami, na przykład komunikacyjnymi. Wydaje się, że rozróżnienie to warto wprowadzić do nauczania języka polskiego jako obcego.

Piszący te słowa nie zgadza się również z zakwalifikowaniem w aneksie *Gramatyki języka polskiego dla cudzoziemców* autorstwa B. Bartnickiej i H. Satkiewicz (1990) do gramatyk pedagogicznych. Książka ta bowiem nie spełnia kryteriów stawianych takim publikacjom. Największe zastrzeżenia budzi sposób uwzględnienia potrzeb uczących się i trudny, niezrozumiały często dla cudzoziemców, język książki. Wydaje się, iż same autorki *ABC...* nie były do końca przekonane o trafności dokonanej przez siebie kwalifikacji. W rozdziale prezentującym założenia gramatyk pedagogicznych wspominają bowiem o dwóch innych pozycjach: *Gramatyce języka polskiego dla cudzoziemców* Z. Kalety (1995) i *Polish: An Essential Grammar* D. Bielec (1998), nie wymieniając *Gramatyki...* Bartnickiej i Satkiewicz².

ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego autorstwa A. Seretny i E. Lipińskiej jest pierwszym opracowaniem prezentującym polską i europejską myśl glottodydaktyczną, a dokładniej jej odzwierciedlenie w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Odwołując się do najnowszych standardów w nauczaniu języków obcych i uwzględniając specyfikę nauczania naszego języka, autorki opracowały kompendium wiedzy glottodydaktycznej niezbędnej dla nowych generacji lektorów zainteresowanych prowadzeniem przemyślanych, ciekawych i skutecznych zajęć. Opracowały publikację zbliżającą nas do kompleksowej dydaktyki języka polskiego jako obcego.

Opublikowany latem 2006 roku tom *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego* (2006) jest czwartym i ostatnim z opisywanej krakowskiej serii metodycznej. Jak już wspomniano, jest ściśle związany z *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego* A. Seretny i E. Lipińskiej, stanowi jego uzupełnienie o zagadnienia z glottodydaktyki ogólnej oraz elementy dydaktyki szczegółowej języka polskiego jako obcego, które nie znalazły się we wcześniejszej publikacji. Wydane pod redakcją E. Lipińskiej i A. Seretny *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego* składa się z trzech części. Po krótkim wstępie redaktorek tomu zamieszczono wprowadzenie W.T. Miodunki zatytułowane „Metodyka, dydaktyka i pedagogika a nauczanie języka polskiego jako obcego”. Ten krótki tekst jest próbą umiejscowienia rozważań teoretycznych na temat uczenia się i nauczania języka polskiego jako obcego w bogatym spektrum definicji glottodydaktycznych. W.T. Miodunka odnosi glottodydaktykę polonistyczną do obowiązującej obecnie w naszym kraju terminologii oraz lokuje pol-

² Zob. A. Seretny, E. Lipińska (2005: 114).

skie rozważania w szerszej perspektywie europejskiej. Uważny czytelnik nie przeoczy z pewnością wkładu myśli pedagogicznej w rozwój polonistycznych teorii glottodydaktycznych, której, obok dyscyplin językoznawczych, autor artykułu przypisuje również ważne miejsce. „Jeżeli w procesie dydaktycznym zmieniło się miejsce uczących się, to nie mogło to pozostać bez wpływu na rolę nauczycieli języków, którzy z »dyrygentów« stali się ich animatorami, zachowując rolę modela i autorytetu w zakresie nauczanego języka” (*Z zagadnień...*, 2006: 9) – to tylko jeden z paradygmatów glottodydaktycznych o ściśle pedagogicznym rodowodzie.

Pierwsza część omawianego tomu, zatytułowana *Zagadnienia dydaktyki ogólnej języka polskiego jako obcego*, zawiera po pięć artykułów związanych z pracą nauczycieli i postawą uczących się oraz organizacją procesu dydaktycznego. Problematyce uczących się i nauczających w procesie dydaktycznym poświęcono teksty „Przyswajanie języka pierwszego a uczenie się języka drugiego” autorstwa E. Lipińskiej, „Indywidualne cechy uczącego się a nauka języka obcego” E. Lipińskiej i A. Seretny, „Czynniki wpływające na proces uczenia się” E. Lipińskiej, „Nauczyciel języka polskiego jako obcego” E. Lipińskiej oraz „Autonomia uczącego się – wprowadzenie do zagadnienia” A. Seretny. Na drugi blok artykułów prezentujących zagadnienia związane z organizacją procesu dydaktycznego składają się: „Europejski system opisu kształcenia językowego a nauczanie języka polskiego jako obcego” autorstwa W. Martyniuka, „Metody nauczania języków obcych a nauczanie języka polskiego – zarys” A. Seretny, „Przygotowanie kursu językowego – programy nauczania” I. Janowskiej, „Nauczanie »zintegrowane« – autorski program tematyczny” E. Lipińskiej oraz „Planowanie zajęć z języka polskiego jako obcego – konspekt lekcji” D. Pukas-Palimąki. Prezentacja zawartości wszystkich wymienionych tu artykułów nie jest, zdaniem piszącego te słowa, konieczna. Szczególną uwagę zwraca sposób kompozycji większości tekstów. Ich autorzy lokują swoje rozważania na gruncie glottodydaktyki ogólnej, odwołując się do założeń wypracowanych dla tak zwanych języków światowych, a dopiero w końcowej części swych artykułów koncentrują się na problematyce języka polskiego jako obcego. Dla przykładu, w tekście prezentującym metody nauczania języków obcych odbiorcy publikacji przeczytają najpierw o rozwoju poszczególnych metod nauczania języków obcych w wypadku tak zwanych języków światowych, a dopiero w końcowej części każdego z podrozdziałów dowiedzą się, w jaki sposób dane metody zaistniały w nauczaniu języka polskiego. Obrany przez autorów model prezentacji zagadnień, osadzający je najpierw w rzeczywistości pozapolonistycznej, jest zabiegiem w słuszny sposób odzwierciedlającym ewolucję dydaktyki języka polskiego, której filary zbudowano na istniejących bądź rozwijających się założeniach europejskich. Sięganie po wzorce europejskie nie przesłoniło autorom omawianych artykułów polskich zdobyczy glottodydaktycznych, włącznie z okresem tak zwanego racjonalnego empiryzmu, czyli pierwszych polskich prac teoretycznych odwołujących się do wyczucia lektorskiego ich autorów. Wśród zamieszczonych w pierwszej części tomu artykułów znajdziemy również takie, które uwzględniają przede wszystkim doświadczenia polskie. Należą do nich: propozycja konspektu zajęć z języka polskiego D. Pukas-Palimąki oraz autorski program tematyczny oparty na tak zwanym nauczaniu zintegrowanym E. Lipińskiej.

Drugą część *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego* wypełniają treści składające się na dydaktykę szczegółową języka polskiego jako obcego, które nie

zostały zamieszczone w tomie *ABC...* Są to: „Realia i kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego” autorstwa P. Gębala oraz „Nauka o literaturze i teksty literackie w dydaktyce języka polskiego jako obcego/drugiego” A. Seretny. Pierwszy z artykułów nawiązuje do omówionego już tomu *Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego* pod redakcją W.T. Miodunki, pierwszego z krakowskiej serii. Poza prezentacją teoretycznych założeń na temat nauczania realiów i kultury polskiej stworzonych na podstawie filarów niemieckiej *Landeskunde*, wytycznych Rady Europy oraz postulatów zawartych w polskich pracach, zawiera propozycję programową powstałą na podstawie przeprowadzonych w latach 2003–2004 badań, w których cudzoziemcy wyraźnie sprecyzowali, jakie zagadnienia i treści są dla nich istotne. W rezultacie przygotowana została lista konkretnych zagadnień dla poszczególnych poziomów zaawansowania, koherentnych ze skalą biegłości językowej powszechnie używanego *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego*, o którym w tomie *Z zagadnień dydaktyki...* pisze między innymi W. Martyniuk. A. Seretny z kolei, na podstawie założeń metodyki pracy z tekstem literackim na zajęciach języka angielskiego, pokazuje, jak wykorzystywać literaturę na zajęciach języka polskiego jako obcego oraz drugiego. Po części teoretycznej zamieszcza liczne propozycje metodyczne zachęcające do wykorzystywania tekstów literackich w rozwijaniu poszczególnych sprawności i umiejętności językowych.

Trzecią część tomu *Z zagadnień dydaktyki...* poświęcono aspektom socjologii języka polskiego w świecie. Pierwszy z zamieszczonych w niej artykułów to „Język polski poza Polską” W.T. Miodunki. Kolejny, „Certyfikacja znajomości języka polskiego jako obcego – polskie testy biegłości” A. Seretny, wprowadza w zamykający tę część tomu tekst W.T. Miodunki „Wartość języka polskiego na międzynarodowym rynku edukacyjnym i na rynku pracy. Uwagi po pierwszym roku certyfikacji języka polskiego jako obcego”. Pierwszy z przywołanych tu artykułów, będący przedrukiem tekstu z tomu *Polszczyzna 2000. Orędzie o stanie języka na przełomie tysiącleci* (1999) pod redakcją W. Pisarka, ukazuje miejsce języka polskiego jako obcego i etnicznego w świecie. Kolejne poruszają problematykę wprowadzonej w 2004 roku certyfikacji znajomości naszego języka. W środowisku krajowych polonistów stała się ona niemal synonimem reformy całego procesu nauczania języka polskiego na bazie standardów europejskich, wykorzystywanych od lat w nauczaniu tak zwanych języków światowych. Stąd jej obecność w trzech z czterech tomów serii „Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego”.

Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego (2006) uzupełnia wydane wcześniej *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego* (2005) o wiele zagadnień obecnych w programach kształcenia nauczycieli, których z przysłowiową świecą szukać we wcześniejszych publikacjach. Zebranie ich w jednym tomie, ukazanie w kontekście nauczania polszczyzny oraz uzupełnienie o konkretne przykłady realizacji w praktyce stanowią kolejny krok ku kompleksowej dydaktyce języka polskiego jako obcego.

Podsumowując zaprezentowaną analizę publikacji glottodydaktycznych, należy zwrócić uwagę na trzy zjawiska wpływające na ewolucję polskiej polonistycznej myśli glottodydaktycznej.

Pierwsze z nich to konsekwentne odwoływanie się do glottodydaktyki europejskiej – na podstawie jej zdobyczy wypracowywano nowe techniki nauczania języka polskiego jako obcego. Jak już wspomniano, większość autorów tekstów zamieszczonych

w serii „Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego” uwzględnia doświadczenia w nauczaniu tak zwanych języków światowych, na których gruncie pokazuje możliwości realizacji poszczególnych zagadnień dydaktycznych w nauczaniu polszczyzny.

Kolejnym ważnym zjawiskiem wydaje się wpływ certyfikacji na dydaktykę i metodykę nauczania języka polskiego jako obcego, której przypisuje się miano promotora rewolucyjnego zrywu wymuszającego reformę sposobu nauczania polszczyzny. Europejski rodowód systemu certyfikacji, jego odniesienie między innymi do *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego* (2003) jest zatem kolejnym przykładem przenoszenia europejskich założeń na grunt nauczania języka polskiego jako obcego.

Ostatnie zjawisko to coraz bardziej widoczne przemieszczanie się interdyscyplinarnej glottodydaktyki polonistycznej w kierunku pedagogiki, co wyraża się w postaci jej nowych pól zainteresowań i dociekań badawczych, między innymi takich jak autonimizacja procesu nauczania, co ma miejsce również w wypadku tak zwanych języków światowych.

Zaprezentowany przegląd publikacji adresowanych do przyszłych lektorów i nauczycieli języka polskiego jako obcego ukazuje oblicze współczesnej polskiej myśli glottodydaktycznej. Porównanie zawartości metodyk do nauczania polszczyzny z pokrewnymi publikacjami odnoszącymi się do innych języków (zarówno polskimi, jak i zagranicznymi) wykazuje znaczną zbieżność w ich zawartości merytorycznej. Polonistyczne publikacje w coraz większym stopniu uwzględniają zdobyte dydaktyk i metodyk nauczania innych języków obcych.

Glottodydaktyka europejska jest obecnie pod dużym wpływem opracowań i dyrektyw ogółośeuropejskich, kreowanych przez międzynarodowe zespoły specjalistów reprezentujących różne języki i dydaktyki języków obcych. Nakreślane w publikacjach z ostatnich czasów obszary dociekań dydaktycznych powoli są przenoszone na grunt nauczania poszczególnych języków. Wiele z tych obszarów, w wypadku języka polskiego jako obcego, czeka jeszcze na poświęcenie im należytej uwagi i podjęcie badań. Wymienienie ich w dalszej części referatu stanowi próbę uwieńczenia, założonego w tytule referatu, bilansu myśli glottodydaktycznej.

Z analizy opublikowanych w ostatnim czasie materiałów europejskich, między innymi takich jak: *Europejski system opisu kształcenia językowego* (2003), *Europejski profil kształcenia nauczycieli języków* (2006), *Europejskie portfolio językowe* (2005), wynika, iż do obszarów nowych, godnych zainteresowania i wymagających przeprowadzenia stosownych badań i opisu, z perspektywy języka polskiego jako obcego, mogą należeć:

- ujęcie zadaniowe w nauczaniu języków obcych, czyli kolejna próba modyfikacji, funkcjonującego już od ponad 30 lat w glottodydaktyce europejskiej, ujęcia komunikacyjnego (w myśl założeń konstruktywistycznej dydaktyki języków obcych);
- fenomen tak zwanych języków trzecich (L3) w dydaktyce języków obcych, czyli dydaktyka i metodyka nauczania języka obcego jako drugiego, trzeciego i kolejnych, zwykle po angielskim i ewentualnie tak zwanych innych językach światowych; odniesienie się do doświadczeń zdobytych w nauce wcześniejszego języka/wcześniejszych języków oraz sam system tego języka/tych języków stanowią centralny punkt zainteresowania specjalistów propagujących opisywany nowy fenomen glottodydaktyczny;

- dydaktyka i metodyka nauczania języków specjalistycznych, rozwijająca się niejako jako wypadkowa czterech punktów odniesienia: potrzeb rynku pracy i oczekiwań przyszłych pracodawców, oczekiwań i możliwości uczestników kursów języków specjalistycznych, rozwijających się nowych podejść do nauczania języków obcych i wreszcie lingwistyki tekstów specjalistycznych;
- kształcenie w zakresie nauczania innych przedmiotów w językach obcych (CILL [Content Integrated Language Learning]), służące rozwojowi realizowanego we wszystkich krajach europejskich nauczania bilingwalnego; zainteresowanie się tym zagadnieniem z perspektywy języka polskiego wydaje się bardzo istotne w dobie nowej zarobkowej emigracji Polaków, implikującej potrzebę wielu nowych rozwiązań dla nauczania języka polskiego jako języka drugiego;
- specyfika nauczania odbiorców w różnym wieku, przede wszystkim małych dzieci, dla których podstaw metodyki nauczania polszczyzny jako języka obcego dotychczas nie próbowano opracować, jak również osób w wieku starszym coraz częściej podejmujących próbę nauki nowego języka;
- wykorzystanie nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu języków obcych z uwzględnieniem w pierwszej kolejności założeń podejścia zwanego *Blended Learning (BL)*, łączącego nauczanie tradycyjne z nauczaniem wspartym nowymi technologiami;
- formacja nauczycieli i lektorów języka na podstawie tak zwanego refleksyjnego modelu kształcenia opartego na krytycznym i dociekliwym podejściu do nauczania, uwzględniającego podejmowanie badań w działaniu (*action research*) i stosowanie tak zwanej praktyki refleksyjnej.

Powyższa lista nie zawiera z pewnością wszystkich obszarów glottodydaktycznych oczekujących na transfer do dydaktyki i metodyki nauczania języka polskiego jako obcego. Poważne zainteresowanie się nimi w najbliższym okresie powinno jednak sprawić, iż prężnie rozwijająca się glottodydaktyka polonistyczna rozszerzy swój zakres o nowe obszary dociekań, co zaowocuje wieloma nowymi publikacjami teoretycznymi, w tym dotyczącymi kompleksowej dydaktyki i metodyki języka polskiego jako obcego.

Bibliografia

- Bartnicka B., Satkiewicz H. (1990), *Gramatyka języka polskiego jako obcego*, Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Bielec D. (1998), *Polish: An Essential Grammar*, Routledge, London.
- Burzyńska A.B. (2002), *Jakże rad bym się nauczył polskiej mowy... O glottodydaktycznych aspektach relacji język a kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Dobesz U. (2004), *Spacery po Wrocławiu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Europejski system opisu kształcenia językowego* (2003), Wydawnictwo CODN, Warszawa.
- Europejskie portfolio językowe* (2005), Wydawnictwo CODN, Warszawa.
- Europejski profil kształcenia nauczycieli języków* (2006), Wydawnictwo CODN, Warszawa.

- Gębał P.E. (2005), *Realioznawstwo w podręcznikach do nauczania języków niemieckiego i polskiego jako obcych. Analiza porównawcza programów i pomocy dydaktycznych*, niepublikowana rozprawa doktorska, Kraków.
- Gębał P.E. (2006), *Generacja PLUS. Nowe podręczniki do języka polskiego jako obcego na tle rozwoju preparacji i ewaluacji materiałów glottodydaktycznych*, „Języki Obce w Szkole”, nr 6, s. 88–106.
- Gębał P.E. (2006), *Tworzenie podstaw nauczania języka polskiego jako obcego. W kierunku metodyki nauczania języka polskiego jako obcego*, „Języki Obce w Szkole”, nr 6, s. 278–283.
- Janowska I. (2006), *O podejściu zadaniowym w nauczaniu języków obcych*, „Języki Obce w Szkole”, nr 3, s. 19–27.
- Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny* (1992), red. W. Miodunka, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Kaleta Z. (1995), *Gramatyka języka polskiego dla cudzoziemców*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Kelly M., Grenfell M. (2006), *Europejski profil kształcenia nauczycieli języków. Materiał pomocniczy – zarys treści kształcenia* (wersja polska), Wydawnictwo CODN, Warszawa.
- Komorowska H. (2002), *Metodyka nauczania języków obcych*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa.
- Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego* (2004), red. W. Miodunka, Universitas, Kraków.
- Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego* (1980), red. J. Lewandowski, PWN, Warszawa.
- Miodunka W.T. (2004), *Czy kultura polska była traktowana po macoszemu w nauczaniu języka polskiego jako obcego? Rozważania na marginesie książki Anny Burzyńskiej [w:] Kultura w nauczaniu języka polskiego*, red. W.T. Miodunka, Universitas, Kraków, s. 29–30.
- Miodunka W.T. (2006), *wstęp do Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, red. E. Lipińska, A. Seretny, Universitas, Kraków.
- Polszczyzna 2000. Orędzie o stanie języka polskiego na przełomie tysiącleci* (1999), red. W. Pisarek, Ośrodek Badań Prasoznawczych UJ, Kraków.
- Poradnik metodyczny dla nauczycieli polonijnych* (1980), red. K. Krakowiak, J. Mandziuk, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Przewodnik po egzaminach certyfikacyjnych* (2005), red. A. Seretny, E. Lipińska, Universitas, Kraków.
- Seretny A., Lipińska E. (2005), *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego*, Universitas, Kraków.
- Storch G. (1999), *Deutsch als Fremdsprache. Eine Didaktik*, Wilhelm Fink Verlag, München.
- Vademecum lektora języka polskiego* (1992), red. B. Bartnicka, B. Kacprzak, L. Rohozińska, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Wilczyńska W. (2005), *Introduction à la didactique du français langue étrangère*, Wydawnictwo Flair, Kraków.
- Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego* (2006), red. E. Lipińska, A. Seretny, Universitas, Kraków.
- Żylińska M. (2007), *Postkomunikatywna dydaktyka języków obcych w dobie technologii informacyjnych. Teoria i praktyka*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa.